

KOTIMAISTEN KIELTEN TALO

**Kotimaisten kielten
tutkimuskeskuksen toiminnan suuntaviivoja
2000-luvun alussa**

KOTIMAISTEN KIELTEN TALO

**Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen
toiminnan suuntaviivoja
2000-luvun alussa**

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 119

Työryhmä: Ritva Paananen
Marja-Leena Sorjonen
Maria Vilkuna

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus
ISBN 951-9475-89-3
ISSN 0355-5437

Helsinki - Monila 2001

Lukijalle

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus eli Kotus on Helsingissä toimiva kielentutkimuslaitos. Kotus on perustettu vuonna 1976, ja se toimii Opetusministeriön alaisena itsenäisenä tutkimuslaitoksena.

Tässä ohjelmassa esitetään Kotuksen tutkimuspoliittiset suuntaviivat tuleviksi vuosiksi. Nykyisen toiminnan perustana ovat sekä kuluneiden 25 vuoden kokemukset että ne velvoitteet, jotka laitoksen toimintaa ovat ohjanneet ja ohjaavat tulevaisuudessakin. Kielentutkimusta harjoittava laitos ei elä irrallaan yhteiskunnasta. 2000-luvun alussa on entistä tärkeämpää ottaa huomioon ympäristön haasteet, niin että suomalaisen yhteiskunnan antamat sysäykset ja virikkeet kaiken aikaa ruokkivat toimintaa. Edelleenkin on välttämätöntä, että kielentutkijat itse arvioivat sitä, mikä kielentutkimuksessa on tärkeintä. Se ei ole markkinamiesten tehtävä. Kielen asiantuntijoiden on kuitenkin oltava kieliyhteisölleen herkkiä, arvioitava jatkuvasti, mitä kieliyhteisössä tapahtuu, ja koetettava löytää sellaisia tarkastelunäkökulmia, jotka tarjoavat mahdollisuuksia sovelluksiin. Parhaat tulokset saavutetaan jatkuvalla yhteistyöllä ja antamalla erilaisten menetelmien elää rinnakkain. Näkökulmien monipuolisuus ja avoin asenne yhteiskuntaan ovat myös kielentutkimuksen elinvoiman tae. Näihin Kotus pyrkii kaikella toiminnallaan.

Kotus toimii yhteistyössä eri yliopistojen alan laitosten kanssa, mutta sillä on selvästi oma profiili. Kaikki toiminta – kielenhuolto, sanakirjatyö ja muut tutkimushankkeet – nähdään Kotuksessa tutkimuksena, jossa toiminnan eri lohkot ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja toistensa kasvualustana. Kotus on vastuussa monista kansallisesti tärkeistä tehtävistä ja suomalaiselle kulttuurille tärkeiden teosten tuottamisesta. Tämän vastuun kantaminen ei kuitenkaan sulje ovia uusilta näkökulmilta, muualta tulevilta vaikutteilta ja toiminnan jatkuvalta arvioinnilta. Muuttuva maailma, muuttuva kieli ja vuorovaikutus ovat Kotuksen toiminnan punainen lanka.

Pirkko Nuolijärvi
Johtaja

Kotus on kielitieteellinen tutkimuslaitos, jonka toiminta-ajatuksena on lisätä tietoa kotimaisista kielistä ja niiden asemasta kulttuurissa ja yhteiskunnassa sekä näin luoda edellytyksiä kielelliselle tasa-arvolle Suomessa.

Suuntaviivat lyhyesti

Kotuksen toimialaan kuuluvat seuraavat kielet: suomi, ruotsi, saamen kielet, Suomen romanikieli ja suomalainen viittomakieli. Lisäksi tehdään karjalan ja eräiden muiden uralilaisten kielten sanakirjoja.

Kotuksen toiminta jakautuu karkeasti neljään lohkoon, jotka kaikki ovat sidoksissa toisiinsa:

Laitos on huomattava tieteellisten sanakirjojen tekijä. Se laatii kulttuurimme keskeisiä sanakirjoja, jotka perustuvat laajoihin aineistoihin ja joiden laatiminen edellyttää pitkäjänteistä työtä.

Kotus on tunnettu eri kielten kielenhuollon asiantuntijana, ja siellä toimivat suomen, ruotsin, saamen, romanikielen ja suomalaisen viittomakielen lautakunnat.

Monissa tutkimushankkeissaan Kotus analysoi suomalaisen kieliyhteisön nykytilaa ja lähihistoriaa.

Kotus pitää yllä laajoja aineistoja sekä suomen ja sen sukukielten keskeistä kirjastoa.

Seuraavan kymmenvuotiskauden aikana sanakirjatyön osuus tulee eräiltä osin vähenemään, eräiltä osin painottumaan yhä enemmän nykykielten suuntaan. Kielenhuollon neuvonta muuttaa luonnettaan sähköisten aineistojen lisääntyessä ja monenlaisten sidosryhmäyhteyksien tiivistyessä entisestään. Erillisissä tutkimushankkeissa vahvistetaan nyt aloitettuja linjauksia siten, että kieliopin, erilaisten tekstien ja puhutun kielen tutkimus voi yhä vahvemmin olla osa Kotuksen pitkäjänteistä toimintaa. Aineistoja tuotetaan sähköiseen muotoon ja samalla niiden tavoitettavuutta lisätään.

Yhteiskunta tarvitsee kielentutkimusta

Suomessa tarvitaan monenlaista tutkimukseen perustuvaa tietoa siitä, mitä täällä puhuttavissa kielissä, niiden suhteissa ja ihmisten kielellisissä asenteissa tapahtuu. Tarvitaan myös asiantuntemusta kielen käyttöä ja maan kielitilannetta koskevissa kysymyksissä.

Suomalainen yhteiskunta ja kieliyhteisö näyttää 2000-luvun alussa toiselta kuin esimerkiksi Kotuksen perustamisvuonna 1976. Uuden vuosituhatvuoden alussa on nähtävissä, että ainakin seuraavat piirteet ja niiden kielentutkimukselle tarjoamat haasteet ovat Kotuksen toiminnan kannalta keskeisiä.

Jo yli puolet suomalaisista asuu Tampereen eteläpuolella. Suurimmat kaupungit imevät muuttajia yhä kiivaammin, ja harvaan asutuilla alueilla väki vähenee entisestään. Kielen alueellinen vaihtelu kietoutuu tilanteiseen ja sosiaaliseen vaihteluun monin uusin tavoin.

Kielellistä vaihtelua ja kielen muutoksia tarkastellaan myös uusin aineistoin ja uusin menetelmin. Tämä edellyttää yhteiskunnallisen tilanteen tarkkaa tuntemusta ja mahdollisuuksien mukaan myös monitieteisiä hankkeita muiden kuin kielentutkijoiden kanssa. Kielentutkimuksen sisällä tehtävät monipuolistuvat, ja analyyseissa tarvitaan monenlaisia näkökulmia.

Elinkeinorakenteen ja työn luonteen muuttuminen jättää jälkiään suomalaisten kielimuotoihin. Koulutus pitenee ja lisääntyy, ja kirjoitetun kielen vaikutus ulottuu sitä kautta entistä useampien ihmisten elämään. Kieli on myös yhä suurempi osa ihmisten työtä, sillä nyky-yhteiskunnan työtehtävistä merkittävä osa koostuu lukemisesta, kirjoittamisesta, neuvotteluista ja keskusteluista. Sähköiset yhteydet luovat uutta kielenkäyttökulttuuria. Muutoksia on havaittavissa myös kirjoitetun ja puhutun kielen suhteissa: yhtäältä puhekielisyys on tullut entistä suuremmassa määrin osaksi painettua sanaa, toisaalta kirjoitetut tekstit vaikuttavat puheeseen, mikä tuntuu erityisesti julkisissa keskusteluissa ja viranomaiskielessä. Kielenkäyttäjän on siten nykyoloissa kyettävä tuottamaan, ymmärtämään ja analysoimaan kieltä monissa tilanteissa ja arvioimaan kielen merkitystä kaikessa toiminnassa.

Kielenhuollon perustoiminnot – neuvonta ja koulutus – saavat haasteita, kun työelämän muuttuvat tarpeet vaativat kaikilta yhä analyyttisempää otetta omaan ja toisten kielenkäyttöön. Kielentut-

kimuslaitoksen tehtävä on luoda näkökulmaa näihin muutoksiin ja etsiä niihin ratkaisuja. Kirjakielen kehitys ja erilaisten viranomais-tekstien tuottaminen ovat tällöin tärkeitä tutkimuskohteita. Myös tiiviit yhteydet opettajiin, muihinkin kuin äidinkielenopettajiin, ovat yhä tärkeämpiä sekä tutkimustyön suuntaamisen että kielellisen tilanteen ajantasaisen kartoittamisen kannalta.

Englannin kieli on laajentanut alaansa talouselämän, tieteen ja nuorisokulttuurin kielimuotoihin. Kansainvälistymisen vuoksi suomalaiset tietentekijät kirjoittavat aiempaa useammin englanniksi. Euroopan unionin ohjelmiin osallistuminen ja lainsäädännön muuttaminen EU:n direktiivejä vastaavaksi uudistaa koko yhteiskunnallisen elämän käsitteistöä ja mahdollisesti myös ajattelutapoja, mikä synnyttää haasteita viranomaiskielille. Ammattien eriytyminen ja eritoten mediajulkisuutta saavat tietotekniikan ja liike-elämän uudet ammatit ovat nekin synnyttäneet suomeen ja ruotsiin runsaasti uutta sanastoa ja ilmaisutapoja, joiden merkitys ei aina ole selvä kaikille kansalaisille. Tämä kaikki saattaa ajan kuluessa kaventaa äidinkielen käyttöalaa.

Kotus osallistuu äidinkielen käyttöalaa ja kansainvälistymisen vaikutuksia koskevaan keskusteluun sanastotyöllään, tutkimuksillaan ja kielipoliittisilla kannanotoillaan. Kotus seuraa termistön ja muiden erikoiskielten piirteiden kehitystä ja pyrkii vaikuttamaan siihen. Lainsäädännön, talouselämän, tieteen ja erityisesti teknologian kielen huolto ja tutkimus vaatii entistä enemmän huomiota.

Euroopan unionin jäsenyys on mitä ilmeisimmin lisännyt äidinkielen aseman ja suomalaisuuden pohdintaa. Pienten kotimaisten kielten – pohjois-, inarin- ja koltansaamen sekä romani- ja viittomakielen – käyttäjien keskuudessa on vahvistunut kielellinen tietoisuus ja halu säilyttää, elvyttää ja kehittää kieltään. Ruotsin kielen asemasta, kaksikielisyydestä ja kieliryhmien välisistä kontakteista keskustellaan vilkkaasti. Paikallismurteisen kirjallisuuden nousu kertoo paikallisen identiteetin tiedostamisesta.

Suomalaisuuden ymmärtämistä tukevat murteita ja kielten historiaa valaisevat sanakirjat ja arkistoaineistot. Identiteetin pohdinta ja asenteiden tutkimus kuuluvat yhteen, ja näillä alueilla kielentutkimuksella on tärkeä rooli. Kielten elpyminen ei ole Kotuksen toiminnan varassa, mutta kielentutkimuslaitos voi kannanotoilla, tutkimuksella ja yleistajuisilla kirjoituksilla kiinnittää huomiota näihin seikkoihin.

Suomen kielitilanne on muuttumassa siten, että perinteisten kotimaisien kielten – suomen, ruotsin, saamen kielten, romanikielen ja viittomakielten – rinnalle tulee uusia kieliä. Esimerkiksi venäjän, viron ja somalin kielten puhujien määrä on viime vuosina jatkuvasti kasvanut.

Kotuksen ohjelmaan kuuluvat vain mainitut perinteiset kotimaiset kielet, mutta kielipoliittisesta näkökulmasta tutkimuslaitoksen on oltava herkkä kieliyhteisössä tapahtuville muutoksille. Kotus seuraakin entistä systemaattisemmin Suomen kielitilannetta sekä oman työnsä että sidosryhmiensä tarpeisiin.

Kotus kielen asiantuntijana

Valtion tutkimuslaitoksena Kotus on Suomen ainoa yliopistojen ulkopuolinen kielitieteellinen laitos. Valtion tutkimuslaitosten joukossa se taas on ainoa, joka harjoittaa kielentutkimusta. Ulkomailla vastaavanlaisia laitoksia ovat esimerkiksi Institut für deutsche Sprache Mannheimissa ja Eesti Keele Instituut Tallinnassa.

Kotus on toimialoillaan monipuolinen kielen asiantuntija, jolla on yhteyksiä moniin eri suuntiin. Niitä ovat seuraavat:

Suuri yleisö: Kotus palvelee suurta yleisöä tuottamalla sanakirjoja, antamalla kielenkäytön neuvontaa ja koulutusta sekä tarjoamalla käyttöön aineistojaan ja kirjastoaan. Se myös kertoo yleistajuisesti kielen ilmiöistä ja ajantasaisesta kielentutkimuksesta sekä vastaa kieltä koskeviin kysymyksiin. Tiedotustehtävä tähtää yleisen kielitietoisuuden lisäämiseen, ei pelkkään kielenkäytön ohjailuun.

Avainryhmät: Kotus pitää yllä suhteita sellaisiin organisaatioihin, joissa sisäisellä ja asiakasviestinnällä on keskeinen rooli. Tällaisia ovat hallinto, oppilaitokset, joukkoviestimet ja yritysmaailma. Suuren yleisön palvelujen lisäksi tämä merkitsee aktiivista yhteydenpitoa näihin asiakkaisiin ja heille räätälöityjä palveluita.

Yhteiskunnalliset päättäjät: Kotus käynnistää ja pitää yllä keskustelua kielestä ja sen asemasta ja pyrkii vaikuttamaan kieliasioita koskevaan päätöksentekoon kielipoliittisen ohjelmansa mukaisesti. Esillä pidettäviä asioita ovat erityisesti äidinkielen asema opetuksessa eri koulutusasteilla, suomen ja ruotsin käytön turvaaminen englanninkielistävillä aloilla sekä vähemmistökieliä koskevat ja lisääntyvän monikielisyiden esiin nostamat kysymykset.

Tiedeyhteisö: Sanakirja- ja tutkimushankkeet tuottavat uutta tietoa, jota esitellään tieteellisissä julkaisuissa ja kongresseissa. Lisäksi Kotus tarjoaa tiedeyhteisön käyttöön tutkimusaineistoja sekä ylläpitää kirjastoa. Kotus profiloituu omille aloilleen mutta tekee myös yhteistyötä yliopistojen alan laitosten kanssa. Yliopistolliseen tutkimukseen verrattuna Kotuksen hankkeet ovat pääasiassa suhteellisen laajoja ja pitkäaikaisia.

Tavoitteena on, että Kotus toimii Suomessa keskeisenä nykykielen sanaston, rakenteen, käytön ja vaihtelun asiantuntijana. Suomen puhutun ja kirjoitetun nykykielen tutkimusta voimistetaan nykyisestä. Myös ruotsin kielestä pyritään aloittamaan uusia tutkimushankkeita.

Sanakirjatyö

Tutkimuskeskus laatii laajoja sekä nykykielen että historiallisia sanakirjoja. Nykykielen sanakirjoissa kuvataan kielen sanaston nykytilannetta ja annetaan suosituksia sanojen käytöstä ja oikeinkirjoituksesta. Tällaisia sanakirjoja ovat *Suomen kielen perussanakirja* ja *Suuri suomi–ruotsi-sanakirja*, joista on myös cd-rom-versiot. Parhaillaan tehdään laajaa suomalais-virolaista sanakirjaa yhdessä virolaisen yhteistyökumppanin kanssa. Erilaisten nykykielen sanakirjojen tekeminen on tutkimuskeskuksen pysyvä tehtävä, jonka osuutta pyritään tulevaisuudessa kasvattamaan. Sanakirjojen kehittämisessä käytetään jatkuvasti hyväksi tietotekniikan ja kieliteknologian tuoreimpia mahdollisuuksia.

Historiallisia sanakirjoja ovat mm. *Suomen murteiden sanakirja*, *Ordbok över Finlands svenska folk mål* ja *Vanhan kirjasuomen sanakirja*. Laajat murre-sanakirjat kuvaavat 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun alueellisia kielimuotoja ja *Vanhan kirjasuomen sanakirja* suomen varhaista kirjakieltä. Niiden avulla voidaan tutkia sanaston historiallista kehitystä. Kunkin tällaisen historiallisen sanakirjan tekeminen on ainutkertainen prosessi, Kotukselle sen perustamisesta alkaen kuulunut kansallinen kulttuuritehtävä, jonka loppuun saattamisesta tutkimuskeskus huolehtii.

Historiallisiin sanakirjoihin kuuluu myös vuonna 2001 valmistunut etymologinen sanakirja *Suomen sanojen alkuperä*, joka selvittää sanaston taustaa. Lähivuosina etymologinen tutkimus keskittyy erityisesti saamen kielten sanojen alkuperään.

Sanakirjatyön ohella tutkimuskeskuksessa tehdään myös erillistutkimuksia sanaston ja sanakirjankirjoituksen kysymyksistä.

Suomen ja ruotsin kielen huolto

Toinen tutkimuskeskuksen keskeinen ja yleisön kannalta ehkä tunnetuin toimintamuoto on kielenhuolto. Kielenhuollossa näkyy konkreettisimmin yksi laitoksen ydintehtävistä, kielen ja kielenkäyttötilanteiden kehityksen sekä kielen yhteiskunnallisen aseman seuraaminen. Kielenhuolto tarkkailee yleiskielen normijärjestelmän kehitystä ja antaa kieltä ja kielenkäyttöä koskevia suosituksia.

Suomen kielen huollosta vastaa Kielitoimisto, ruotsin kielen huollosta tutkimuskeskuksen ruotsin kielen osasto. Toimintamuotoja ovat tiedottaminen ja palvelut: neuvonta, koulutus, lausuntojen antaminen, kielioppaiden laatiminen, *Kielikello*- ja *Språkbruk*-lehtien toimittaminen, sanaston kehityksen seuranta ja sanastotyö sekä yhteydenpito sidosryhmiin. Näistä keskeisiä ovat muun muassa EU-kääntäjät, viranomaiset, toimittajat ja opettajat.

Nimistönhuolto on kielenhuollon erityisala. Paikannimistä päättävien viranomaisten tueksi tarjotaan ohjeita ja tutkimukseen perustuvaa tietoa. Myös henkilönnimien käytössä ja valinnassa annetaan ohjausta. Nimistönhuolto seuraa lisäksi ulkomaiden paikan- ja henkilönnimistön käyttöä sekä kansainvälisiä suosituksia.

Tutkimusta tekstistä nimiin

Erilaisia tutkimusongelmia selvittävät hankkeet monipuolistavat tutkimuskeskuksen asiantuntijuutta ja luovat tietoa muiden toimintojen pohjaksi. Suomen kielen tutkimushankkeet liittyvät lähivuosina keskeisesti kielen käyttöön ammatillisissa ja julkisissa yhteyksissä. On erityisen tarpeellista saada tietoa siitä, mitä kielessä ja kieliyhteisössä tapahtuu. Nykykielen lisäksi tutkitaan 1800-luvun aineistojen pohjalta suomen kirjakielen syntyä ja vakiintumista sekä sen normien historiallista ja aatteellista taustaa.

Puhutun kielen tutkimus keskittyy erityisesti ammatilliseen vuorovaikutukseen ja kielelliseen vaihteluun, esimerkiksi murteiden muuttumiseen ja säilymiseen. Tutkimuksessa hankitaan tietoa nykysuomen äänne-, muoto- ja lauserakenteen vaihtelusta sekä kielellisistä vuorovaikutustavoista erilaisissa asiointitilanteissa, kuten virastoissa ja liikkeissä. Yhdessä tekstintutkimushankkeiden kanssa pyritään luomaan kuvaa kansalaisten ja viranomaisten välisestä vuorovaikutuksesta.

Tekstien tutkimus keskittyy asiateksteihin, erityisesti viranomaisten teksteihin. Tutkitaan esimerkiksi tekstejä, joilla valtion ja kuntien viranomaiset lähestyvät kansalaisia ja päätöksentekijöitä. Tämä tehtävä limittyy

myös siihen työhön, jota kielenhuoltajat tekevät yhteistyössä eri virastojen kanssa.

Tekeillä oleva laaja suomen kielioppi on hakuteos suomen kielestä sellaisena kuin sitä nykyään käytetään. Kielioppityössä kertyneellä asiantuntemuksella on tulevaisuudessa merkittävä osuus monissa Kotuksen toiminnoissa: kielenhuollossa, sanakirjatyössä, kirjakielen kehityksen ja puhutun kielen tutkimuksessa. Kaikissa näissä tarvitaan kieliopin tuntemusta, ja kaikki ne vuorostaan synnyttävät kieliopillisia tutkimuskysymyksiä.

Nimistöntutkimuksessa keskitytään paikannimistön käytön, vaihtelun ja kehityksen tutkimiseen. Uutena tutkimuskohteena on kaupunkinimistö, josta selvitetään esimerkiksi sitä, miten ihmiset nimeävät itselleen arkielämässä tärkeitä paikkoja epävirallisesti.

Useimmat tutkimushankkeet toimivat yhä monipuolisemmassa yhteistyössä yliopistojen laitosten kanssa. Laajoja yhteistyöhankkeita, joista kielioppihanke on esimerkkinä, rakennetaan osittain ulkopuolisen rahoituksen varaan. Myös ruotsin kielestä pyritään aloittamaan tällaisia tutkimushankkeita.

Arkistot ja aineistot

Tutkimuskeskuksessa on kieliaineistoja nykysuomesta, suomen ja suomenruotsin murteista, vanhasta suomen kirjakiielestä, nimistöstä sekä suomen sukukielistä. Sana-aineistoja on arkistokortteina, sähköisessä muodossa ja ääninauhoina. Kaikki nämä aineistot ovat vapaasti niistä kiinnostuneiden käytettävissä. Sähköisessä muodossa on myös runsaasti kokonaisia juoksevia tekstejä. Sähköisten aineistojen käyttämiseen tarvitaan lupa. Tavoitteena on edelleen monipuolistaa sähköisiä aineistoja. Mahdollisuuksien rajoissa on esimerkiksi koko 1900-luvun kattava suomen kielen tekstikorpusta täydentämään jo olemassa olevia 1800-luvun ja 1990-luvun tekstikorpusta.

Kirjasto

Tutkimuskeskuksen kirjasto on julkinen suomen ja sen sukukielten tieteellinen kirjasto. Sen kokoelmat ovat uralilaisten kielten tutkimuksen alalla kansainvälisesti merkittävimmät. Myös kansatieteen ja lähialojen kokoelmat ovat huomattavat.

Monien kielten talo

Valtaosa tutkimuskeskuksen toiminnasta keskittyy suomen kieleen. Merkittävässä asemassa on kuitenkin myös toinen kansalliskieli, ruotsi. Tutkimuskeskuksen yhteydessä toimivat suomen ja ruotsin kielen lautakunnat, joihin kuuluu kielentutkijoiden lisäksi muita kielen parissa työtään tekeviä jäseniä. Nämä lautakunnat keskustelevat kielikysymyksistä ja antavat suosituksia kielenkäyttöä koskevista periaatteellisista asioista.

Kotuksen vastuualueeseen kuuluvat myös suomalainen viittomakieli ja romanikieli sekä Suomessa käytettävät saamen kielet eli inarinsaame, koltansaame ja pohjoissaame. Näissä kaikissa on keskeistä yleiskielen luominen ja vakiinnuttaminen sekä kielten ilmaisuvarojen kehittäminen, niin että kielet voisivat toimia oman kieliyhteisönsä kirjallisuuden ja tiedonvälityksen kielenä. Saamessa, romanikielessä ja viittomakielessä on myös omat kielilautakuntansa, jotka pohtivat kirjakielen vakiinnuttamiseen ja muuhunkin kielen kehittämiseen liittyviä kysymyksiä.

Saamen kielistä on tutkimuskeskuksessa tähän saakka keskitytty erityisesti pohjoissaameen. Toiminta on kohdistunut erityisesti kielenhuoltoon ja neuvontaan, mutta alkamassa on myös saamen kielten sanaston alkuperän tutkimushanke. Koska pohjoissaamea puhutaan Suomen lisäksi myös Ruotsissa ja Norjassa, pohjoismainen yhteistyö on sen huollossa tärkeää. Tutkimuskeskuksen saamen kielen toimipiste on Utsjoella.

Kotuksen tuella on viime vuosina valmistunut laajoja romanikielen sanakirjoja. Tutkimuskeskuksessa tehdään selvityksiä ja tutkimuksia romanikielen lautakunnan työn tueksi. Katoamisvaarassa olevaa romanikieltä tallennetaan nauhoittamalla erityisesti vanhojen romanien puhetta.

Kotus tukee suomalaisen viittomakielen kehittämistä muun muassa tekemällä sanakirjoja ja tutkimalla viittomakieltä. Työtä tehdään yhteistyössä Kuurojen Liiton kanssa. Hiljattain valmistunutta laajaa sanakirjaa täydennetään itsenäisillä jatko-osilla.

Tutkimuskeskus tukee myös Suomen ulkopuolella puhuttavien suomen sukukielten tallennusta sanakirja- ja kielikartastohankkeissa. Näissä tutkimuskeskus on ottanut vastuun aiemmin kerättyjen aineistojen saattamisesta tutkijoiden käyttöön. Tältä pohjalta laaditaan *Karjalan kielen sanakirjaa*, *Tšeremissin sanakirjaa* ja *Vogulin sanakirjaa*. Tulevaisuudessakin sukukielten tilannetta seurataan ja aineistoja tarjotaan tutkimus- ja sanakirjakäyttöön.

Tutkimuskeskus seuraa Suomen kielitilanteen kehittymistä myös muiden Suomessa puhuttavien kielten osalta (esim. venäjä, vietnam, somali, turkki ja arabia). Kieliaineistojensa ja osaamisensa avulla tutkimuskeskus voi tukea kielellisten vähemmistöjen tarpeisiin tarkoitettujen sanakirjojen, sanastojen ja muiden apuneuvojen tuottamista.

Henkilöstö

Kotuksessa työskentelee noin sata henkeä. Valtaosalla henkilöstöstä on korkeakoulututkinto; lisensiaatin tai tohtorin tutkinto on runsaalla 20 prosentilla.

Kotus tukee eri tavoin henkilöstön ammatillista jatkokoulutusta ja yliopistollisiin jatkotutkintoihin tähtääviä opintoja. Tutkimushankkeiden suunnitelmat pyritään laatimaan niin, että hankkeiden yhteydessä on mahdollisuus jatkotutkintoihin.

Yli kolmannes henkilöstöstä työskentelee sanakirja- tai tietokantahankkeissa, noin neljännes tutkimushankkeissa, runsas neljännes kielenhuollossa ja loput hallinto-, tietohuolto-, tiedotus- tai suunnittelutehtävissä.

Rahoitus

Toiminta rahoitetaan pääasiassa valtion budjetista toimintamäärärahoina ja veikkausvoittovaroina. Osa saadaan maksullisista, lähinnä kielenhuollon tarjoamista palveluista. Erillishankkeisiin haetaan rahoitusta myös ulkopuolelta, esimerkiksi Suomen Akatemiasta ja Euroopan unionista.

 ässä ohjelmassa esitetään Kotuksen tutkimuspoliittiset suuntaviivat tuleviksi vuosiksi. Nykyisen toiminnan perustana ovat sekä kuluneiden 25 vuoden kokemukset että ne velvoitteet, jotka laitoksen toimintaa ovat ohjanneet ja ohjaavat tulevaisuudessakin. Kielentutkimusta harjoittava laitos ei elä irrallaan yhteiskunnasta. 2000-luvun alussa on ennistä tärkeämpää ottaa huomioon ympäristön haasteet, niin että suomalaisen yhteiskunnan antamat sysäykset ja virikkeet kaiken aikaa ruokkivat toimintaa.